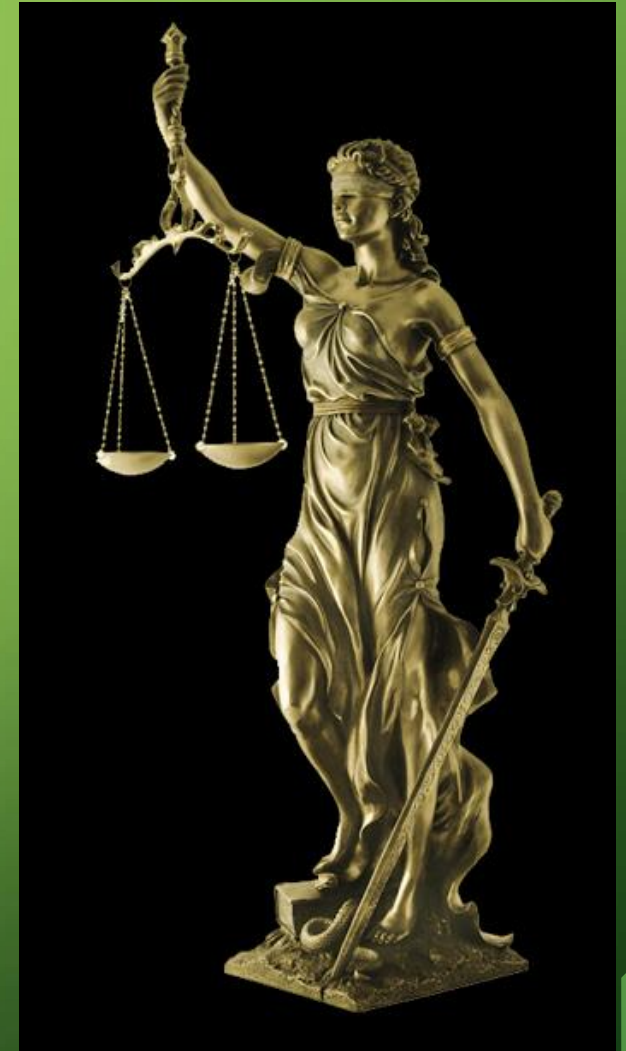

***ВСТУП. ЗАГАЛЬНА ТЕОРІЯ
ДЕРЖАВИ І ПРАВА***

ЗАГАЛЬНА ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

Держава виникає і розвивається під впливом ряду факторів, а саме: релігійних, природно-кліматичних, техніко-економічних, демографічних, антропологічних, психологічних та ін. Складні, неоднозначні конкретно-історичні умови (процеси) формування держави, а також розмаїття філософських і ідеологічних позицій авторів концепцій обумовлюють множинність теорій щодо причин виникнення держави. Кожна з них відображає різні погляди і судження на природу держави та її походження.

Юстиція - в давньоримській міфології богиня правосуддя. Була алегоричним уособленням моральних сил в юридичній системі.

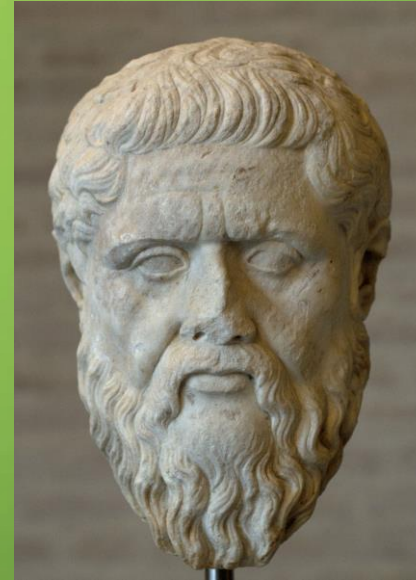
РОЗМАЇТТЯ КОНЦЕПЦІЙ (ТЕОРІЙ) ПОХОДЖЕННЯ ДЕРЖАВИ

Теологічна теорія (XIII ст., Ф. Аквінський) пояснює походження держави волею Бога, відстоює її недоторканність, залежність від релігійних догм, закликає до підкорення всіх державній владі. Теологічна теорія висувала ідеї непорушності і вічності і водночас залежності держави від божественної волі, яка знаходить свій вияв через релігійні організації. Особливого поширення вона набула в епоху середньовіччя для теоретичного обґрунтування необмеженої влади монарха, виправдання того, що будь-яке посягання на державу приречене на невдачу, оскільки влада вкладена в руки правителя Богом і покликана захищати благо всіх.

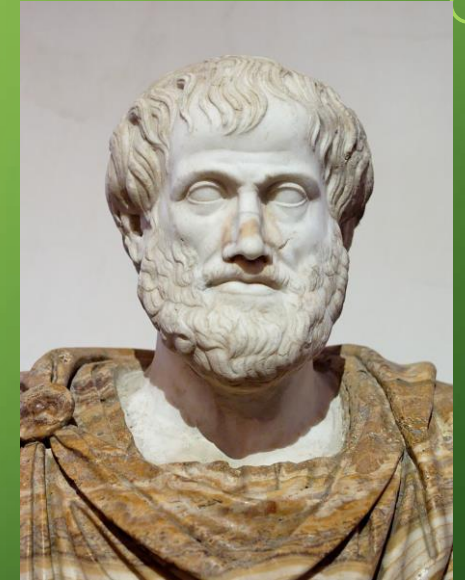

Фома Аквінський

Патріархальна теорія походження держави (Платон, Аристотель) представляє її продуктом природного розвитку, результатом поступового розростання сім'ї. В основі виникнення держави вбачає природний потяг людей до взаємного спілкування. Для цього вони об'єднуються в сім'ї, кілька сімей складають рід (селища), а з селищ утворюється держава. Державна влада є продовженням батьківської влади в сім'ї, влади домогосподаря. Держава — це найвища форма політичного спілкування людей. Так само як і теологічна, патріархальна теорія була спрямована на обґрунтування необмеженої влади царя, але витoki її вона вбачала в тих формах сім'ї, де існувала необмежена влада глави сім'ї, патріарха.

Платон

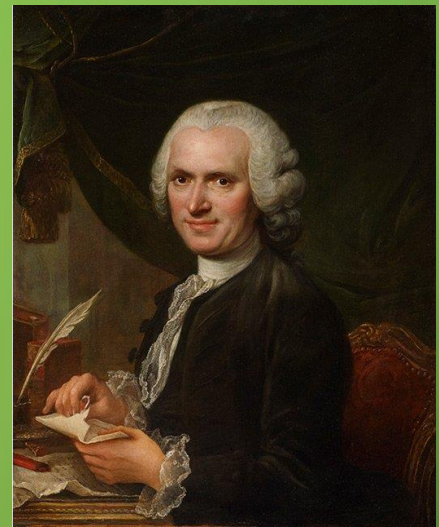
Аристотель

У XVII — XVIII століттях формується **договірна теорія** походження держави (Г. Гроцій, Т. Гоббс, Дж. Лок, Ж.-Ж. Руссо, Х. Гольбах, О. Радищев та ін.). Державі передуює «природний стан» людей («природний стан» уявляють як царство необмеженої особистої свободи, загального благоденства або «війни всіх проти всіх»). Кожна людина мала природні, невід'ємні права, але процесі розвитку людства права одних людей вступають у суперечність з правами інших і порядок у суспільстві порушується, виникає насильство. Тому люди домовилися встановити над собою інституцію — державу, яка відповідає б за дотримання порядку, всезагальні інтереси і вимогам якої вони б підкорялися. Держава виникає внаслідок укладення людьми угоди між собою про свідоме самообмеження своєї свободи на користь загальних інтересів, спільного співіснування.

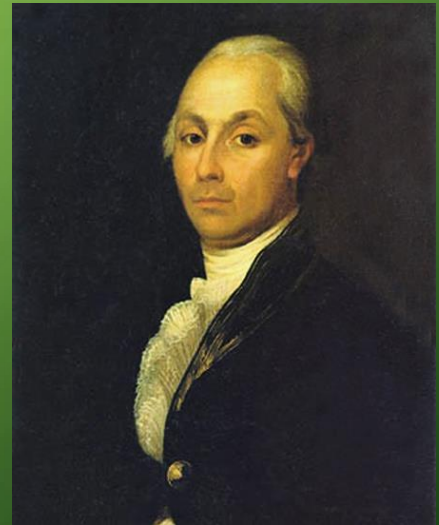
Суспільний договір — це згода людей на об'єднання, він має конститутивний характер, оформляє встановлення державно-організованого суспільства. В договірній теорії розрізняють:

- **первинний договір (договір-об'єднання)**
- **вторинний договір (договір-підпорядкування народу і державних органів правителям).**

Таким чином, держава народилася в наслідок розумної волі народу. Мається на увазі не формальне підписання письмового договору, а стан суспільства, коли люди свідомо і добровільно об'єдналися в державу шляхом мовчазного визнання єдиного об'єднуючого всіх центру. Договірна теорія мала демократичний зміст; прихильники цієї теорії використовували її для обґрунтування ідеї народного суверенітету (Ж.-Ж. Руссо, О. Радищев), конституційної монархії (Дж. Локк), природно правової концепції прав людини і громадянина, права народів на насильницьку зміну державного устрою, який порушує природні права. Основні положення договірної теорії дістали закріплення в Декларації незалежності США і конституціях західних країн.

Жан-Жак Руссо

Александр Радищев

Наприкінці XIX століття для пояснення причин виникнення держави була висунута **теорія насильства** в рамках якої розрізняють

Насильство розглядається як глобальне, а не локальне явище, яке не тільки породжує правлячих і тих, якими правлять, а й має соціально-економічні наслідки, тобто насильство може привести до рабства, рабство — до виникнення приватної власності, а з приватною власністю пов'язується перехід від кочового до осілого способу життя. При цьому зароджується державна влада, яка спирається на фізичну силу. Це держава племені, основою якої є фізичне переважання одного племені над іншим. З розвитком суспільства держава племені переростає в державу класу.

Ідеї теорії насильства в XIX столітті були покладені в обґрунтування расової теорії (Ж.-А. Гобіно, Ф. Ніцше). Поділ суспільства за расовою ознакою вважався основною передумовою виникнення і розвитку держави. У світі існують «вищі» раси, які покликані володарювати, і «нижчі», яким природою призначено бути в підкоренні у «вищих» рас, а виникнення держави необхідне для забезпечення панування одних рас над іншими.

ТЕОРІЯ НАСИЛЬСТВА

теорію внутрішнього насильства

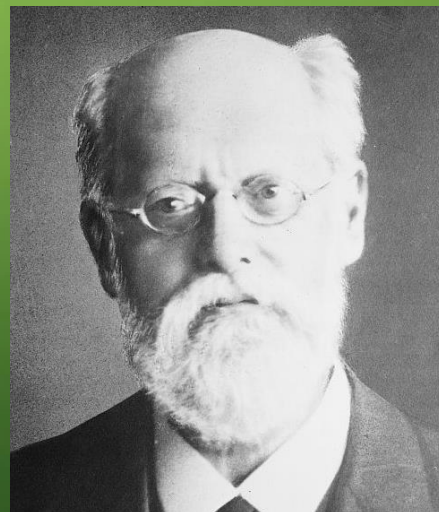
власність, класи і держава виникли внаслідок насильства однієї частини суспільства над іншою.

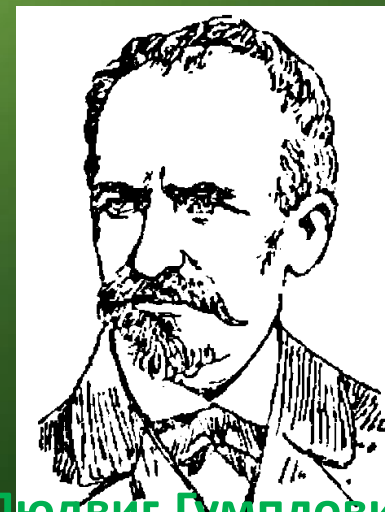
Евгений Дюринг

зовнішнього насильства

виокремлювали серед найважливіших чинників державотворення війни і територіальні завоювання. Головна причина виникнення держави — завоювання, насильство, поневолення одних племен іншими. Для закріплення влади переможця над завойованими народами, для насильства над ними і утворюється держава.

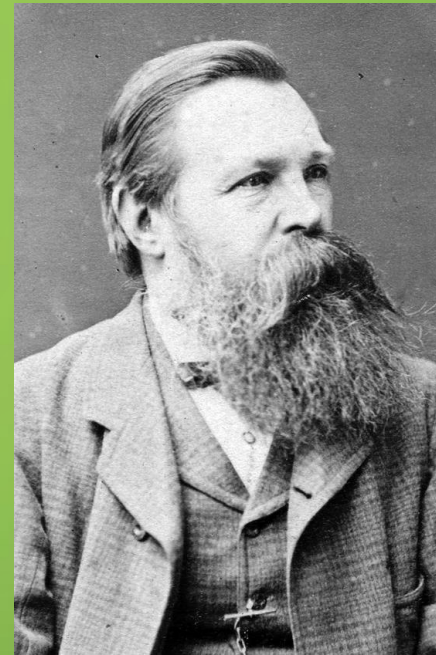

Карл Каутський

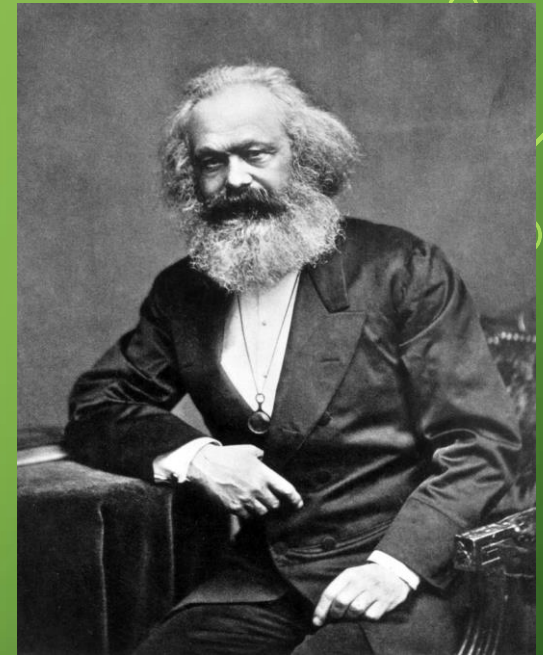

Людвіг Гумплович

- Марксистське розуміння природи держави (**класова теорія**) було викладене Ф. Енгельсом у роботі «Походження сім'ї, приватної власності і держави» (1884 р.). У ній відстоювалася теза, згідно з якою держава виникла через те, що первіснообщинний лад був підірваний поділом праці та його наслідками — розколом суспільства на класи, тобто обґрунтовувалася ідея про класову природу держави, про боротьбу класів між собою як головну причину її виникнення, рушійну силу її існування. Держава виникла із необхідності стримувати пригнічений клас; вона зробилася знаряддям економічно панівного класу, який за допомогою держави став ще й політично домінуючим у суспільстві.

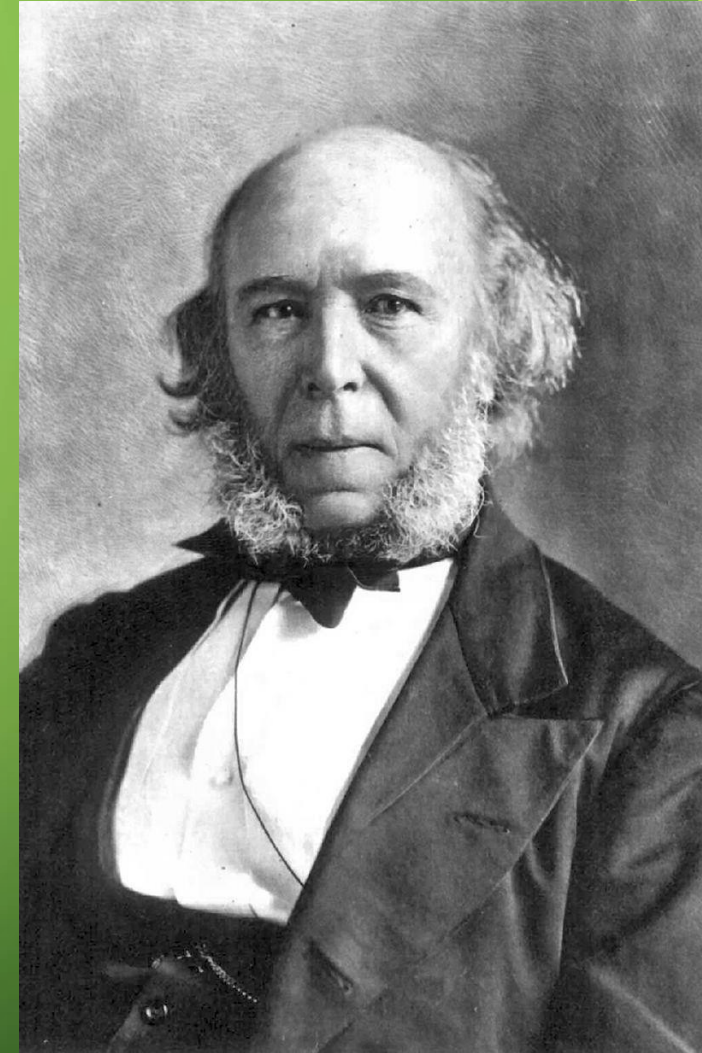

Фрідріх Енгельс

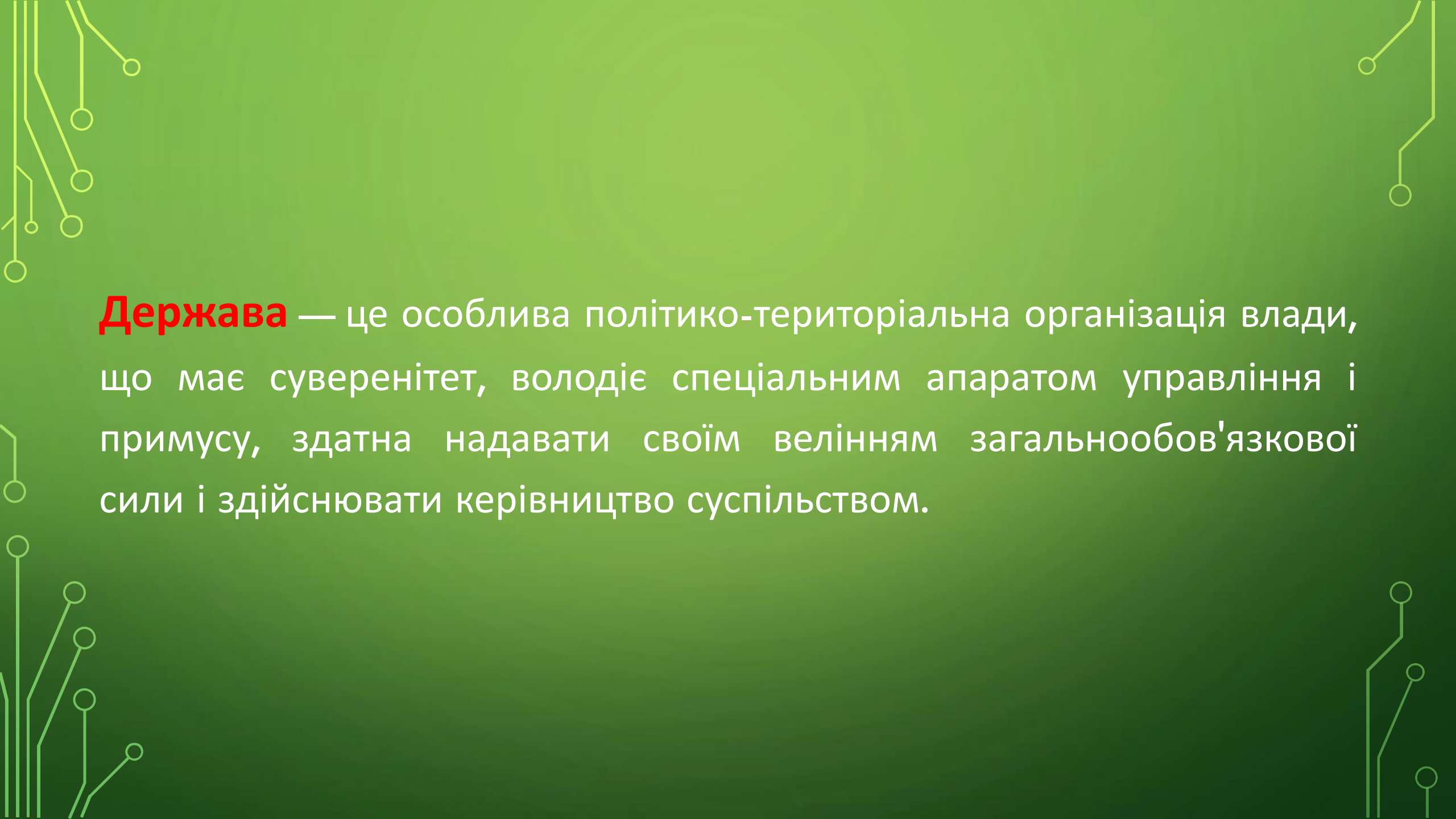

Карл Маркс

- Автор **органічної теорії** походження держави Г. Спенсер (XIX ст.) порівнював суспільство з біологічним організмом. У розвитку суспільства проглядаються загальні закономірності, притаманні всім живим організмам (зростання і ускладнення функцій організму, взаємозв'язок їх окремих частин, їх диференціація). Об'єднання людей (племени, союзи племен, імперії, міста-держави) Спенсер називає «агрегатами», які змінюються під впливом соціально-класового розшарування суспільства, спеціалізації праці, утворення органів політичної влади. У державі всі її частини виконують певні функції: уряд — функції мозку; нижчі класи реалізують внутрішні функції, займаються землеробством, скотарством, забезпечують життєдіяльність суспільства; існує спеціальна розподільча система — торгівля, транспорт, засоби зв'язку; панівні класи відповідають за зовнішні функції (забезпечення оборони). Держава виникає внаслідок наступальних і оборонних війн одних суспільств проти інших. Спочатку обов'язком держави стає захист суспільства від зовнішніх і внутрішніх ворогів. Потім основне своє завдання влада починає вбачати у забезпеченні благополуччя всього суспільства.

Герберт Спенсер

Держава — це особлива політико-територіальна організація влади, що має суверенітет, володіє спеціальним апаратом управління і примусу, здатна надавати своїм велінням загальнообов'язкової сили і здійснювати керівництво суспільством.

Держава характеризується низкою ознак, що, по-перше, відрізняють її від суспільної влади у додержавний період і, по-друге, підтверджують її особливість як основного знаряддя здійснення політичної влади.

До найсуттєвіших із ознак держави можна віднести наступні.

Територія. Якщо у первісному суспільстві влада поширювалася на людей залежно від належності їх до того чи іншого роду, племені, то з появою держави вона діє на людей залежно від території проживання. Поширення державної влади лише на виокремленій кордонами частині земної кулі зумовлює адміністративно-територіальний поділ: уся територія держави розбивається на адміністративно-територіальні одиниці. У різних країнах адміністративні одиниці називаються по-різному: область, округ, край, провінція тощо.

• **Суверенітет.** Це політико-правова властивість державної влади, яка охоплює:

• а) верховенство державної влади на території країни, можливість самостійно вирішувати важливі питання суспільного життя, встановлювати загальнообов'язкові для всіх членів суспільства правила поведінки;

б) єдність державної влади — тобто наявність у державі лише законодавчо встановлених державних органів, відсутність будь-яких не передбачених законом паралельних структур влади;

в) незалежність державної влади, що означає незалежність її на міжнародній арені.

У суспільно-політичній літературі застосовуються ще поняття — національний суверенітет (право націй на створення власної держави) і народний суверенітет (здійснення народовладдя в державі).

Наявність публічної політичної влади, що виявляється в існуванні груп людей, які не приймають участі у виробництві матеріальних благ, а здійснюють владні управлінські функції і здатні впливати на суспільні відносини шляхом застосування примусу.

- **Механізм держави** — система державних організацій, які здійснюють функції та завдання держави (державні підприємства, установи і органи).
- **Наявність загальнообов'язкових правил поведінки** — правових норм. Держава видає закони та інші акти, норми яких є загальнообов'язковими на всій території держави.
- **Система податків.** Це збір коштів, які держава в певній пропорції збирає з населення, підприємств, організацій для утримання державного апарату, здійснення загальнокорисних цілей — фінансування освіти, культури, охорони здоров'я, природоохоронних заходів тощо.

The background is a dark green gradient. In the four corners, there are decorative white lines that resemble a circuit board or a network diagram, with small circles at the end of the lines.

Дякую за увагу